

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับบ้านท่าวัด
อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เพื่อรองรับการท่องเที่ยว
ในเส้นทางเศรษฐกิจ แนวตะวันออก - ตะวันตก
สู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

The Proper Tourism Management Aspects to Support
The East - West Economic Corridor Tourism
Route for Ban Ta Wat of Muang District,
Sakhon Nakhon Province Sustainable
Tourism Development

- ผศ.สมบูรณ์ ชาวชายโขง
- วิริธ ปาณิชย์
- ผศ.ชัยยศ ณัฐอังกูร

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับบ้านท่าวัด อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เพื่อรองรับการท่องเที่ยวในเส้นทางเศรษฐกิจ แนวตะวันออก - ตะวันตก สู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

The Proper Tourism Management Aspects to Support
The East - West Economic Corridor Tourism
Route for Ban Ta Wat of Muang District, Sakhon Nakhon Province
Sustainable Tourism Development

- ผศ.สมบูรณ์ ชาวชายโขง¹
- วรินธา พานิชย์²
- ผศ.ชัยยศ ญัฐอังกูร³

บทคัดย่อ

การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวด้วยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ สามารถรักษาทรัพยากรนั้นได้นานที่สุด หากชุมชนเจ้าของพื้นที่สามารถดำเนินการได้เองโดยมีรูปแบบการจัดการ และรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสม จะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ตามยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวสำคัญ ๆ ได้

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับบ้านท่าวัด และเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของชุมชนบ้านท่าวัดให้เป็นชุมชนนำร่องในการจัดการท่องเที่ยวรอบหนองหาร ดำเนินการวิจัยโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก มี 4 ขั้นตอนสำคัญ คือ ศึกษาสภาพทั่วไปและศักยภาพของชุมชน พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว สร้างและพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว และสรุปผลคืนพื้นที่แก่ชุมชน กิจกรรมที่ดำเนินการ ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มย่อย การจัดเวทีชาวบ้าน การอบรม การศึกษาดูงาน การทดลองปฏิบัติ และประเมินผลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและบรรยายสรุป

¹ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

³ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผลการวิจัย พบว่าชุมชนบ้านท่าวัด มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นจุดเด่นสำคัญ คือ บึงหนองหาร และ มีโบราณวัตถุที่แสดงอารยธรรมของชุมชนเก่ากว่าสามพันปี มีวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวลุ่มน้ำหนองหาร และยังเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวได้หันเดินทางมาเพื่อเคารพพระโพธิสัตว์กวนอิม ที่อัญเชิญมาจากประเทศไต้หวันเป็นประจำทุกเดือน ศักยภาพโดยรวมอยู่ในระดับที่พร้อมและสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของหนองหารได้แต่ยังขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวบางประการ และขาดความรู้เกี่ยวกับระบบการจัดการ คณะผู้วิจัยจึงได้ร่วมกับชุมชนดำเนินการวิจัยค้นคว้าองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและดำเนินการพัฒนาศักยภาพด้านต่าง ๆ

ผลการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวบ้านท่าวัดเพื่อเป็นหมู่บ้านเพื่อการท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนได้ข้อมูลองค์ความรู้ของชุมชนในรูปสื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ โบสเตอร์ หนังสือ แผ่นพับ เป็นต้น มีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวของชุมชน บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเพิ่มขึ้นและสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้เอง มีมาตรการเพื่อบริการนำเที่ยว มีสินค้าส่งเสริมการท่องเที่ยว และมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว โดยทดลองท่องเที่ยวและทำพิธีเปิดแหล่งท่องเที่ยวตามรูปแบบที่กำหนด นักท่องเที่ยวและชาวชุมชนมีความพึงพอใจทั้งสองฝ่าย ส่วนราชการให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนบ้านท่าวัดเป็นชุมชนหลักในการท่องเที่ยวรอบหนองหาร เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในจังหวัดกลุ่มสนุก และการท่องเที่ยวในเส้นทางเศรษฐกิจแนวตะวันออก-ตะวันตก

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและสอดคล้องกับศักยภาพของชุมชนบ้านท่าวัด คือ รูปแบบ “ความร่วมมือระหว่างชุมชนกับรัฐ” มีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวโดยบุคลากรของชุมชนเป็นหลัก และมีภาครัฐเป็นที่ปรึกษา ส่วนรูปแบบการท่องเที่ยวเป็น “แบบโฮมสเตย์” ที่เน้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สามารถจัดกิจกรรมนำเที่ยวได้หลากหลายตามความต้องการของนักท่องเที่ยว กิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่ นั่งเรือชมทัศนียภาพหนองหาร เดินป่าศึกษาธรรมชาติ ศึกษาโบราณวัตถุ และวิถีชีวิตชาวลุ่มน้ำหนองหาร เป็นต้น

Abstract

Sustainable tourism is to make use of tourism resources effectively by its own community members to maintain those resources as long as possible. This requires both proper management and activity aspects that can be linked to other tourism sites according to provincial vital tourism strategies.

This qualitative research is aimed to form proper tourism aspects for Ban Ta Wat community to support and develop its potentials to be the model community of Nong Harn basin tourism. This study allowed local residents to take part in 4 main stages 1) study community context and its tourism potentials 2) develop the potentials 3) form and develop tourism aspects and 4) summarise the research. The important studying activities including interviewing, groups

discussions, public learning, room training, study tour, practicing and assessing by participation observation. Content analysis and description are employed to gain the result of study. This study reveals that Ban Ta Wat community has 3 tourism resources which are Nong Harn basin, historical objects that have been expressing civilisation of the residents in its old days and the community unique ways of life. It has the goddess of mercy (Guan Yim) image which has been brought from Taiwan locates in the Ban Ta Wat temple. The images attracts a lot interest to a tour group from Taiwan to make monthly tour to the community. Ban Ta Wat community can be developed to be the main tourism site around the Nong Harn basin and linked to other sites of Sakon Nakhon Province and its environs according to The East - West Economic Corridor Tourism Route Strategy.

The community, however, lacked of tourism resource body knowledge and managerial system, the research team therefore cooperated with community members to study some appropriate ways to solve the problems in order to enhance the community potentials. The results of study beneficial to the community are as follows :

- 1) advertising media such as poster, booklet and folder
- 2) a tourism administration board
- 3) local tour guides
- 4) cooperation from the residents and some public organizations.

The suitable tourism managerial is the co-operative tourism between community members and local public sectors. The vital tourism aspect is that of eco-conservative home-stay style. Tourism activities can be classified to meet tourists demands such as Nong Harn sight seeing, tracking, studying historical objects, sites and local ways of life.

บทนำ

จังหวัดสกลนครมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่น และหลากหลายทั้งด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และ ทรัพยากรธรรมชาติ อันเป็นเสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้แวะเวียนมาท่องเที่ยวในจังหวัดสกลนครโดยเฉพาะอย่างยิ่งบึง”หนองหาร” ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม และมีแหล่งโบราณคดีมากมายปรากฏอยู่ในชุมชนต่าง ๆ รอบหนองหาร ในระยะที่ผ่านมาจังหวัดสกลนครได้มีความพยายามส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยการจัดกิจกรรมหลายรูปแบบ มีแนวนโยบายในการพัฒนาหนองหารให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่

ดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในแดนธรรมะแห่งนี้ แต่การดำเนินการส่วนใหญ่เป็นนโยบายที่เกิดจาก ภาครัฐ การ ประชาชนหรือชุมชนรอบหนองหารไม่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และยังไม่มีการหรือชุมชนที่สามารถ จัดการการท่องเที่ยวที่เด่นชัดในบริเวณรอบหนองหาร ทั้งที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่พร้อมสมบูรณ์ตลอด ทั้งปี

บ้านท่าวัดเป็นหมู่บ้านหนึ่งในเส้นทางท่องเที่ยวรอบหนองหาร มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม และมีลักษณะโดดเด่นกว่าชุมชนอื่น ๆ รอบหนองหาร สามารถพัฒนาบ้าน ท่าวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวหนองหารและจังหวัดสกลนครได้มากขึ้น รวมทั้ง สามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวหลักของจังหวัดและกลุ่มจังหวัด ตามยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวในเส้นทาง เชื่อมโยงเศรษฐกิจแนวตะวันออก - ตะวันตก ได้ แต่ในปัจจุบันยังไม่มี การจัดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสม เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวรวมทั้งบุคลากรในชุมชนชาวมารวมในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่ดี ดังนั้นเพื่อพัฒนาให้หมู่บ้านท่าวัดมีความพร้อมทั้งด้านรูปแบบและศักยภาพด้านการจัดการท่องเที่ยวให้สามารถ จัดการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน งานวิจัยนี้จึงเกิดขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อค้นหารูปแบบ และแนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสม และสอดคล้องศักยภาพของชุมชน บ้านท่าวัด
- 2) เพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของชุมชนบ้านท่าวัด ในการจัดการท่องเที่ยว เพื่อให้เป็นชุมชน นำร่องในการจัดการท่องเที่ยวรอบบริเวณหนองหาร

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสำคัญ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มย่อย การจัดเวทีชาวบ้าน การสำรวจพื้นที่ และการ สังเกตแบบมีส่วนร่วมวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสนทนา กลุ่มย่อย จากเวทีเสวนา และจากการสังเกต มาสังเคราะห์ตามแนวคิดการท่องเที่ยว การดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสังเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น (ต.ค.-ธ.ค.50)

ขั้นที่ 2 การศึกษาสภาพทั่วไปและศักยภาพของชุมชนบ้านท่าวัด โดยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากการ จัดเวทีชาวบ้าน การสังเกตและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในประเด็นสำคัญ ๆ จากนั้นนำข้อมูลและ องค์ความรู้ที่ได้มากลับกรองผ่านเวทีชาวบ้านและผู้รู้ในชุมชนเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง จัดทำสื่อส่งเสริมการ ท่องเที่ยว และวางแผนขั้นต่อไป (ม.ค.-มิ.ย.51)

ขั้นที่ 3 การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ตามที่ค้นพบในขั้นที่ 2 ในส่วนที่เป็นพื้นฐานการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยได้ดำเนินการตามกระบวนการดังนี้

1. จัดตั้งคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวบ้านท่าวัด โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาจากองค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน วัด และมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร (ม.ย.51)

2. นำตัวแทนชุมชนที่สนใจศึกษาดูงาน และจัดอบรมเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน (ก.ค.51) เพื่อให้ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และได้ข้อมูลประกอบการสร้างและพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว จากนั้นจัดเวทีชาวบ้านเพื่อสรุปความรู้ ประสบการณ์ ที่ได้รับการอบรมและศึกษาดูงาน และวิเคราะห์เปรียบเทียบกับบริบทและศักยภาพของชุมชนบ้านท่าวัด เพื่อจัดระบบบริหารจัดการของชุมชนบ้านท่าวัด

3. อบรมการเป็นมัคคุเทศก์ (ก.ย.51) โดยบรรยายให้ความรู้และทดลองปฏิบัติภาคสนาม ตามความเชี่ยวชาญของแต่ละคน

ขั้นที่ 4 สร้างและพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว ดำเนินการควบคู่ไปกับขั้นตอนที่ 3 แต่เน้นวิเคราะห์เพื่อค้นหารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน จากนั้นได้ลงพื้นที่สำรวจเส้นทางเพื่อเป็นข้อมูลในการกำหนดรูปแบบและเส้นทางการท่องเที่ยว จากนั้นจัดสนทนากลุ่มย่อยและจัดทำรูปแบบเส้นทางและกิจกรรมท่องเที่ยว แล้วนำเสนอต่อเวทีประชุมและสรุปลงมติร่วมกัน เมื่อได้รูปแบบและเส้นทางการท่องเที่ยวแล้ว ทดลองนำเที่ยวนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม กลุ่มแรกทดลองเที่ยว แบบโฮมสเตย์ กำหนด 2 วัน 1 คืน กลุ่มที่ 2 ทดลองนำเที่ยวครึ่งวัน โดยกลุ่มบุคลากรจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในจังหวัดสกลนครและนครพนม (พ.ย.-ธ.ค.51)

ขั้นที่ 5 สรุปผลการวิจัยและคืนพื้นที่การดำเนินการทั้งหมดให้แก่ชุมชน โดยจัดนิทรรศการแสดงผลการดำเนินการวิจัยทุกกิจกรรม และทำพิธีเปิด “แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านท่าวัด” โดยเชิญผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร นายวิทยา ผิวผ่อง เป็นประธานในพิธีเปิด เพื่อประชาสัมพันธ์ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนบ้านท่าวัด

ผลที่ได้จากการวิจัย

หลังจากที่ดำเนินการวิจัยโดยใช้เวลารวม 1 ปี 4 เดือน ตามขั้นตอนและกระบวนการตามวิธีการวิจัยที่กำหนด ได้ผลการดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้

1. สภาพทั่วไป บ้านท่าวัดเป็นชุมชนเก่ากว่า 170 ปี ตั้งอยู่ริมบึงหนองหาร ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา ปลูกผลไม้ เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น สภาพสังคมและวัฒนธรรมเป็นระบบเครือญาติ และมีการร่วมทำกิจกรรมกลุ่มของชุมชนโดยใช้วัดเป็นศูนย์กลาง

2. ศักยภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวบ้านท่าวัด มี 6 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านทรัพยากรในชุมชน บ้านท่าวัดมีทรัพยากรที่เป็นจุดเด่นสำคัญทางธรรมชาติ คือ บึงหนองหาร ซึ่งมีทัศนียภาพที่สวยงาม ประกอบด้วย เกาะ (ดอน) น้อยใหญ่ที่แสดงประวัติศาสตร์สำคัญของ

สกลนครหลายแห่ง มีระบบนิเวศที่น่าสนใจ ส่วนทรัพยากรทางวัฒนธรรม ได้แก่ วัด 3 แห่ง ซึ่งมีประวัติเก่าแก่มานานกว่าสามพันปี มีวัดอุโบสถที่แสดงอารยธรรมของชุมชนเก่า ตั้งแต่สมัยทวารวดี ลพบุรี และล้านช้าง มีวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวกลุ่มน้ำหนองหารโดยเฉพาะ และเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวได้หันเดินทางมาสักการะพระโพธิ

สัตว์กวนอิมทองคำที่ได้ัญเชิญมาจากประเทศไต้หวันเป็นประจำทุกเดือน ซึ่งถือว่ามีความเหมาะสมและพร้อมในระดับที่สามารถดำเนินการท่องเที่ยวได้ แต่ยังขาดการจัดเก็บองค์ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรชุมชน ดังนั้นควรมีการจัดหาองค์ความรู้และจัดเก็บในรูปแบบสื่อ เพื่อเผยแพร่และนำเสนอต่อนักท่องเที่ยว

2.2 ด้านความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้วยทรัพยากรในชุมชนที่อุดมสมบูรณ์สามารถนำมาจัดกิจกรรมท่องเที่ยวได้หลายกิจกรรม เช่น นั่งเรือชมทัศนียภาพรอบหนองหาร เดินป่าศึกษาธรรมชาติบนเกาะ ชมวิถีชีวิตชาวบ้าน ชมและศึกษาโบราณวัตถุ และชมการแสดงพื้นบ้าน เป็นต้น แต่ยังขาดความความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการแสดงผลทางวัฒนธรรมและให้ความรู้ที่เกี่ยวข้อง

2.3 ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปบ้านท่าวัดโดยรถยนต์ได้ 3 เส้นทาง แต่สภาพถนนยังไม่ดีนักและขาดป้ายบอกทาง และสามารถเดินทางโดยเรือได้ แต่ปัจจุบันยังไม่มีเรือโดยสาร ภาครัฐควรส่งเสริมให้มีการเดินทางทางเรือ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง

2.4 ด้านการเชื่อมโยงกับเส้นทางท่องเที่ยว สามารถเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวไปสู่ชุมชนรวมถึงเกาะต่าง ๆ รอบหนองหาร เชื่อมโยงสู่แหล่งท่องเที่ยวหลักของจังหวัดสกลนคร แหล่งท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดสนุก และสามารถเชื่อมโยงสู่เส้นทางท่องเที่ยวในเส้นทางเชื่อมโยงเศรษฐกิจแนวตะวันออก-ตะวันตกได้ตามแผนยุทธศาสตร์ของจังหวัดกลุ่มสนุก โดยมีการประชาสัมพันธ์บ้านท่าวัดมากขึ้น และมีการสร้างเครือข่ายเพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยว

2.5 ด้านขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว พบว่า สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ครั้งละมากกว่า 10 คนตามปัจจัยด้านที่พัก เรือนำเที่ยว และมัคคุเทศก์ท้องถิ่น โดยชุมชนมีระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี มีวัดอุทิศในท้องถิ่น ที่ใช้ผลิตสินค้าเพื่อการท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ แต่ควรมีการวิเคราะห์ศักยภาพด้านการรองรับนักท่องเที่ยวทั้งด้านกายภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสังคม และจัดทำเป็นกฎ ระเบียบ หรือแนวปฏิบัติที่ชัดเจน เพื่อรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนยาวนานที่สุด

2.6 ด้านการจัดการการท่องเที่ยว มีบุคลากรที่จะทำหน้าที่ในระบบจัดการท่องเที่ยวได้เกือบครบทุกประเภท แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม รวมทั้งขาดความรู้ด้านการบริการ ดังนั้น ควรพัฒนาระบบบริหารจัดการให้ครบวงจร

3. ผลการพัฒนาศักยภาพและรูปแบบการท่องเที่ยวบ้านท่าวัด จากศักยภาพทั้ง 6 ด้าน คณะผู้วิจัยได้ร่วมกับชุมชนบ้านท่าวัดดำเนินการวิจัยค้นคว้าองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และดำเนินการพัฒนาศักยภาพด้านต่าง ๆ ของชุมชนบ้านท่าวัดเพื่อเป็นหมู่บ้านเพื่อการท่องเที่ยว ได้ผลดังนี้

3.1 ชุมชนได้ข้อมูลองค์ความรู้ในรูปแบบของสื่อต่าง ๆ ได้แก่ ไปสเตอร์ หนังสือ แผ่นพับ เป็นต้น เพื่อนำเสนอและเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

3.2 ชุมชนสามารถจัดการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชนและบริเวณใกล้เคียง โดยมีรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพของชุมชน ดังนี้

3.2.1 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวบ้านท่าวัดเป็น แบบ “ความร่วมมือระหว่างชุมชนกับรัฐ” มี “คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวบ้านท่าวัด” เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการท่องเที่ยว และมีคณะกรรมการที่ปรึกษาจากภาครัฐ ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น วัด และโรงเรียนประจำหมู่บ้าน

3.2.2 รูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับบ้านท่าวัด คือรูปแบบการท่องเที่ยว “แบบโฮมสเตย์” ในลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และตั้งชื่อว่า “แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านท่าวัด”

3.2.3 กิจกรรมการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ นั่งเรือชมทัศนียภาพหนองหาร และชมวิถีชีวิตการหาปลาและการประกอบอาชีพของชุมชนริมฝั่งหนองหาร แวะชมหรือเดินป่าศึกษาธรรมชาติบนเกาะที่สำคัญพักแรมแบบโฮมสเตย์หรือ ตั้งแคมป์บนเกาะ ชมพระอาทิตย์ขึ้นยามเช้า ทำบุญตักบาตร นมัสการพระพุทธรูปโบราณ สักการะพระโพธิสัตว์กวนอิม ชมโบราณวัตถุ ชมศิลปะการแสดงพื้นบ้าน การศึกษา/เรียนรู้เฉพาะกลุ่มที่สนใจเกี่ยวกับระบบบริหารจัดการการท่องเที่ยว การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรม การศึกษาองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น กลุ่มทอเสื่อ กลุ่มทำเครื่องจักสาน กลุ่มทำปุ๋ยอินทรีย์ กลุ่มหาปลา และกลุ่มเลี้ยงหมูป่า เป็นต้น

3.2.4 รายการนำเที่ยว (Package tour) สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ทั้งแบบครึ่งวัน แบบเต็มวัน และแบบโฮมสเตย์ หรืออาจจัดแบบทัศนศึกษาดูงาน หรือการศึกษาเรียนรู้เฉพาะกลุ่ม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการของนักท่องเที่ยวและระยะเวลาที่มาท่องเที่ยว

3.2.5 ชุมชนได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยว จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น ได้รับงบประมาณสร้างเขื่อนอนุรักษ์พันธุ์ปลาหน้าวัด ได้รับการส่งเสริมให้สร้างพิพิธภัณฑ์เพื่อเก็บรักษาและแสดงศิลปวัตถุ เป็นต้น

อภิปรายผล

1. รูปแบบการท่องเที่ยวบ้านท่าวัดเป็นแบบโฮมสเตย์ โดยเน้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยพิจารณาจากศักยภาพและความพร้อมของชุมชน แนวคิดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ ความสามารถในการตอบสนองยุทธศาสตร์ของจังหวัดสกลนครและกลุ่มจังหวัดสนุก ที่ต้องการให้สกลนครเป็นเมืองที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ โดยมีนักท่องเที่ยวตั้งใจมาท่องเที่ยวในจังหวัดสกลนครมากขึ้น ไม่ใช่เป็นเพียงทางผ่านเท่านั้น

2. ศักยภาพเพื่อรองรับการท่องเที่ยว บ้านท่าวัดมีศักยภาพพร้อมทุกด้าน แต่ที่ต้องพัฒนาเพิ่มเติมได้แก่

- 2.1 จัดการทรัพยากรชุมชนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
- 2.2 จัดทำแผนการท่องเที่ยวให้เหมาะสมตามฤดูกาล
- 2.3 ปรับปรุงเส้นทางเข้าหมู่บ้านและเพิ่มป้ายบอกทาง
- 2.4 พัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวกับชุมชนอื่น ๆ เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยว
- 2.5 พัฒนาขีดความสามารถในการรองรับทุกด้านอย่างสม่ำเสมอ
- 2.6 จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่ม เช่น เรือนำเที่ยว และ เลือชูชีพ เป็นต้น

3. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวบ้านท่าวัด เป็นรูปแบบความร่วมมือระหว่างชุมชนกับรัฐ โดยมีบุคลากรภาครัฐจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน และวัดในหมู่บ้าน เป็นที่ปรึกษา โดยมีเป้าหมาย คือ การเตรียมการในระดับชุมชนให้พร้อมก่อนโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านบุคลากรและกระบวนการจัดการท่องเที่ยว แล้วจึงขยายผลในวงกว้างต่อไป ซึ่งการขยายผลดังกล่าวต้องอาศัยภาคีที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือสนับสนุนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนได้นั้น ต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิดวางแผน ตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้น จนถึงกระบวนการท้ายสุด เพื่อชุมชนจะได้มองเห็นปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชนเอง หน่วยงานภาครัฐ นักวิจัย หรือบุคคลภายนอกทำหน้าที่เพียงเป็นที่ปรึกษาเท่านั้น

2. ความสำเร็จของการบริหารจัดการท่องเที่ยวนั้น ต้องเกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชนก่อนและมีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจชุมชนร่วมกันเพื่อสร้างเครือข่ายที่ดี

3. หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวในชุมชน เพราะเป็นหน่วยงานที่มีศักยภาพสูงและน่าเชื่อถือ สามารถขับเคลื่อนกระบวนการท่องเที่ยวได้เร็ว และมีบทบาทในการสร้างความน่าเชื่อถือได้ในระดับดี

4. เมื่อมีรายได้เกิดขึ้นในเศรษฐกิจชุมชน การแบ่งผลประโยชน์ด้วยความยุติธรรม จะสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนได้อย่างราบรื่นและยั่งยืน

5. ปัจจัยด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

6. การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน จึงจะส่งผลให้ชุมชนเกิดความรัก ความหวงแหนทรัพยากรที่สำคัญของตนเอง และส่งผลต่อความรู้สึกและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาศึกษาและสัมผัสความแตกต่างและความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

7. กิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน สามารถยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์และตามฤดูกาล แต่คงความเป็นวิถีชีวิตชุมชน การท่องเที่ยวจึงสิ้นไหลได้อย่างไม่เกิดปัญหาระหว่างพื้นที่กับนักท่องเที่ยว

8. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชน ควรมีการติดตามประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าวัดอย่างต่อเนื่อง มีการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชน ผลกระทบการท่องเที่ยวต่อชุมชน ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว เป็นต้น

การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ได้สรุปผลงานวิจัยและมอบพื้นที่แก่ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการต่อไป โดยจัดพิธีเปิด “แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านท่าวัด” เพื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลการวิจัย และแหล่งท่องเที่ยวบ้านท่าวัดให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายต่อไป

2. จัดทำซีดีรวมข้อมูลการจัดการท่องเที่ยวและผลงานวิจัย เผยแพร่แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ข้อมูลจากการวิจัยไปใช้ เพื่อวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด และกลุ่มจังหวัด เช่น สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสกลนครใช้เพื่อผลักดันประเด็นยุทธศาสตร์จังหวัดเรื่องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนและสร้างเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชน เป็นต้น

4. ดำเนินการวิจัยต่อเนื่อง เพื่อเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวบ้านท่าวัดไปยังหมู่บ้านอื่น ๆ รอบหนองหาร

เอกสารอ้างอิง

- โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ. (2546). **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. กรุงเทพฯ: มปท.
- เจษฎา สุทธิอุดม. (2550). **โครงการพฤติกรรมกรรโศการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศบนพื้นที่เกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ดวงใจ หล่อธนวิชัย. (2545). **การศึกษาเพื่อหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จังหวัดแม่ฮ่องสอน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- บุปผา พิกุลแก้ว และคณะ. (2550). **โครงการแนวทางการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนบนพื้นที่เกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ประกอบศิริ ภักดีพิณิจ. (2545). **ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนริมกว๊านพะเยา: กรณีศึกษาชุมชนบ้านร่องไฮ ตำบลแม่ใส อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ปิ่นทพ ตั้งศรีวงศ์ และเอกรัตน์ บรรเลง. (2551). East - West Corridor ประตูฝั่งตะวันตกที่รอการเปิด. นิตยสารผู้จัดการ(พฤศจิกายน 2551). สืบค้นเมื่อ 26 มกราคม 2551. จาก <http://www.gotomanager.com/news/printnews.aspx?id=74636>
- ผลการประชุมระหว่างผู้ว่าราชการจังหวัดและเอกอัครราชทูต ครั้งที่สาม เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2549 ที่จังหวัดขอนแก่น. (2551). สืบค้นเมื่อ 26 มกราคม 2552. จาก <http://www.opecbase.in.th/files>
- พระภิก ขศรีสวัสดิ์ และคณะ. (2550). **การศึกษากลไกและศักยภาพการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน บนพื้นที่เกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พรหมมินทร์ พวงมาลา และคณะ. (2546). **รูปแบบและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน บ้านแม่กำปอง หมู่ที่ 3 ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค (สกว.ภาค).
- ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ. (2549). **แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้ศักยภาพและข้อจำกัดของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและการพัฒนา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, สถาบัน. (2536). **โครงการศึกษาทบทวนแผนแม่บทในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- วิจัยสังคม, สถาบัน. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2549). **การท่องเที่ยวชุมชนและบ้านพักแบบโฮมสเตย์**. เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์.

วิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, สถาบัน. (2542). รายงานขั้นสุดท้าย การดำเนินการ
เพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

วินิจ วีรยางกูร. (2532). การจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: ภาควิชาบริหารธุรกิจ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สิริวัฒนา ใจมาและคณะ. (2546). โครงการการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบ้านแม่กลางหลวง
ดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุจิตราภา พันธวิไล และคณะ. (2550). ศักยภาพและความต้องการในการวางแผนและจัดการท่องเที่ยวของ
ชุมชนในจังหวัดเชียงราย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

